

EVAKUACE

Podplukovník Vojtěch Šotola

Vedení války v jejím počátečním období a rovněž tak všechna opatření ať vojenská, hospodářská nebo politická, která bude nutno v počátečním období války provádět, jsou a ještě delší dobu budou živě diskutovaným thematem.

Pozornost věnovaná tomuto thematu je zcela na místě, neboť má-li úspěšné nebo neúspěšné vedení války v jejím počátečním období vliv i na její další průběh, popř. i celkový výsledek, dotýká se tato zásada našeho státu vzhledem k jeho vojenskogeografické poloze a západnímu sousedu dvojnásobně. Naše přímé sousedství s pravděpodobným nepřitelem vyžaduje, aby všechna opatření, která bude nutno při zahájení války provádět, byla řešena, připravována a plánována se zřetelem k těmto skutečnostem. Proto se také tato opatření budou ve většině případů, zejména pokud jde o dobu provedení, podstatně lišit od praxe ve státech, které tyto podmínky nemají. Tuto skutečnost je třeba mít stále na paměti a při řešení otázek počátečního období války nutno vždy přihlížet ke specifickým podmínkám našeho státu.

Jedním z velmi vážných a ne vždy plně doceněných opatření, které spolu s jinými bude mít silný vliv na počáteční období války, je evakuace. Na její přípravu, plánování a provedení se vztahují již vzpomenuté specifické podmínky našeho státu, ke kterým je třeba přihlížet — především.

Pod pojmem evakuace si mnoho pracovníků představuje hlavně odsun civilního obyvatelstva a materiálových hodnot z přífrontového pásma do hlubokého týlu k uchránění obyvatelstva a jiných hodnot před zničením, ke kterému by mohlo dojít při bojové činnosti na frontě. Ovšem takováto jednoduchá představa odpovídala a vyhovovala podmínkám a způsobům vedení první světové války. Již méně odpovídala tato představa podmínkám, za kterých byla vedena druhá světová válka, a s určitostí můžeme tvrdit, že by v příští válce evakuace přífrontového pásma byla jen malou a podružnou součástí celého komplexu nutných evakuačních opatření. Nové formy vedení války podstatně a v samých základech změnily hlediska, podle nichž je třeba evakuaci připravovat a plánovat, jakož i podmínky, za kterých by bylo nutno evakuaci provádět. Pojem evakuace v počátečním období války dnes totiž v sobě skrývá velmi mnoho různorodých, nikdy v minulosti nebývalých, velmi složitých a rozsáhlých opatření, která se více méně dotýkají nejrozličnějším způsobem všech složek státního aparátu a mají vliv na jeho činnost a práci. Skutečnost, že provádění evakuace silně ovlivňuje a znesnadňuje i činnost vojsk, není třeba zvlášť zdůrazňovat.

Již v minulých válkách, kdy podmínky k provádění evakuace ve srovnání se současnými byly podstatně lehčí, byla evakuace, zejména v počátečním období války, pro příslušné složky státního aparátu válečických stran těžkým a složitým úkolem, který se ne vždy podařilo splnit žádoucím způsobem. Je známa řada případů provádění evakuace. Nejznámější a téměř již tradiční se stala evakuace francouzského pohraničního území, kterým Francie sousedí s Německem. Tak již ve válce prusko-francouzské v roce

1870 obyvatelstvo Alsaska prchalo před pruskými vojsky. Je samozřejmé, že v tomto případě nelze ani v nejmenším mluvit o nějaké plánované evakuaci. Panický a chaotický útěk obyvatelstva nebyl nikým řízen a usměrňován. Obyvatelstvo prchalo jednak do nejbližších lesů, kam odhánělo i dobytek, jednak ustupovalo spolu s vojskem do vnitrozemí. Tyto pomalu vlekoucí se kolony vyděšeného obyvatelstva, které nebylo možno usměrňovat, se pomíchaly často s proudy vojsk a tak vážným způsobem snižovaly jejich manévrovací schopnost a pohyblivost. Takto prováděná evakuace nebyla charakteristická snad jen pro obyvatelstvo pohraničního území Francie, nýbrž v té době pro většinu obyvatelstva těch území, která byla přímo ohrožena válkou. Typické pro evakuaci v této době bylo to, že ji nikdo neorganizoval, neřídil a neplánoval, nýbrž naopak, že bylo zcela ponecháno na vůli obyvatelstva, zda a kam bude evakuovat.

V první světové válce byla ve Francii již určitá snaha průběh evakuace ovlivnit, ovšem způsob provedení evakuace ještě ani zdaleka neodpovídal správným představám.

Více poznatků o evakuaci francouzského pohraničního území máme z druhé světové války, kdy ve srovnání s minulostí bylo vyvinuto mnohem větší úsilí na její organizované, plánovitě a účelně provedení.

S realizací evakuačních plánů se začalo 2. září 1939, tj. v den, kdy byla vyhlášena všeobecná mobilisace. Evakuaci podléhalo veškeré obyvatelstvo z území podél německo-francouzských hranic, a to do hloubky 10 až 15 km. Šlo především o evakuaci obyvatelstva z departementů na horním a středním toku řeky Rýna a z území v povodí Mosely. Předpokládaný počet evakuovaných byl 365 000 osob, pro jejichž odsun bylo použito celkem 304 vlaků. Odsun evakuovaných se prováděl do prostorů vzdálených 500 až 800 km od hranic. Tak např. obyvatelstvo z území ležících na horním toku Rýna bylo odsunováno do departementu Lot-et-Garonne, tj. na vzdálenost asi 750 km; 62 848 osob z území na středním toku Rýna bylo odsunováno do departementu Vienne, tj. asi na vzdálenost 600 km. Rovněž tak pro 82 793 osob z území v povodí Mosely byl určen departement Vienne.

S evakuací obyvatelstva probíhala současně i evakuace dobytka, který byl určen především k zásobování armády a evakuovaného obyvatelstva během transportu i v nových prostorech umístění. Od okamžiku vyhlášení evakuace měli představitelé obcí a okresů povinnost vytvářet komise, které se staraly o shromáždění dobytka a jeho odtransportování do blízkosti prostorů, kam bylo evakuováno i obyvatelstvo. Určitý počet dojníc byl evakuován současně s obyvatelstvem tak, aby pro každou obec bylo zabezpečeno nejnutnější množství mléka pro děti, nemocné a staré osoby, a to jak během přesunů, tak i v prostorech, do kterých bylo obyvatelstvo nově přemístěno.

Průběh evakuace byl — jak udávají západní prameny — celkem spořádaný. Personál určený k provedení evakuace nastupoval na všechna nádraží a do sběrných středisek již časně zrána dne 2. září tak, že během šesti hodin byla všechna stanoviště obsazena. Již první den evakuace, tj. 2. září bylo evakuováno — nepočítaje v to okres Strasbourg — 140 000 osob. Případy vzniku paniky byly ojedinělé; vznikaly zvláště v těch případech, kdy příslušníci transportů, jejichž odjezd byl plánován až druhého dne, museli čekat až do 20 hodin v přijímacích táborech.

Na provedení evakuace obyvatelstva z německo-francouzského pohra-

ničí na podzim v roce 1939 však mělo vliv několik kladných činitelů, které nelze opomíjet, neboť průběh evakuace značně usnadnily, které však platily jen pro tuto evakuaci a se kterými proto nelze počítat pro budoucnost. Tak např. obyvatelstvo v německo-francouzském pohraničí se postupně se zvyšováním mezinárodního napětí na evakuaci více méně připravovalo, zejména od roku 1938, takže rozkaz k jejímu provedení celkem nikoho nepřekvapil a obyvatelstvo samo ještě mohlo při jejím organisování a provádění pomáhat. Ukázalo se, že evakuace městského obyvatelstva probíhala snadněji než evakuace venkovského. Venkovské obyvatelstvo se totiž v nejednom případě dožadovalo toho, aby spolu s ním byl evakuován i jeho vlastní dobytek a hospodářský inventář.

Další výhodou pro provedení evakuace bylo to, že francouzská armáda již několik měsíců předem byla v pohotovosti a měla již na hranicích nejdůležitější body obsazeny, takže nebyly prováděny přesuny vojsk v takové intenzitě, jako by tomu bylo při překvapivém napadení státu. Významným a pro provedení evakuace neocenitelným faktorem byla i ta okolnost, že německá armáda neprováděla žádné bojové akce, které by provádění evakuace ztěžovaly.

Podstatně horší situace nastala po vpádu německých armád do Francie; pro tento případ nebyl již odsun obyvatelstva tak připraven a panický útěk obyvatelstva byl znásoben právě těmi okolnostmi, které provedení první části evakuace usnadnily.

V druhé světové válce prováděly evakuaci také jiné válčící státy, zejména Německo a SSSR. Způsob provádění evakuace v Německu, zvláště v druhé polovině války, již měl některé prvky nového pojetí evakuace, tak jak si je dnes vynucují nové, moderní způsoby vedení války. Evakuace v Německu se již neomezila jen na obyvatelstvo z přífrontového pásma (v našich zemích známí „národní hosté z Východu“), nebo na západě na evakuaci obyvatelstva ze severního Porýní — Vestfálska, ale týkala se především obyvatelstva měst nejvíce ohrožených vzdušnými útoky západních mocností, které nebylo zapojeno do výroby. Tímto způsobem byly evakuovány především děti a mládež, které byly pak rozmístovány v nejruznějších částech Německa a obsazeného území, nejčastěji v horských a podhorských hotelích a chatách.

Další velkou skupinou evakuovaných byly rodiny, jejichž obydlí byla zničena při vzdušných útocích. Pro tyto vybombardované stavělo Německo — rovněž v oblastech z hlediska vzdušných útoků bezvýznamných — celé kolonie provisorních dřevěných domů. Tímto způsobem vznikla i u nás celá řada tak zvaných nových Berlínů.

Dále přiložené schéma ukazuje, jak např. byla plánována a připravována evakuace Ostravy. Jde pravděpodobně o plán, podle kterého měla být provedena evakuace, kdyby došlo k velkému zničení větší části území, na kterém se město rozkládalo. Tento plán se však nikdy neuskutečnil, neboť k takovému rozsáhlému zničení, jako např. k němu docházelo v některých městech Německa (Hamburg, Köln, Berlín) u nás nedošlo. Podle tohoto plánu se pro evakuaci Ostravy uvažovalo jen o území na jih od města. Toto řešení bylo, pokud jde o Ostravu, zcela na místě, neboť na ostatním území v okolí města jsou umístěny nejruznější průmyslové závody a jiné objekty, které by se svým významem mohly stát cílem vzdušného útoku. Kromě toho ve směru na sever probíhala zcela blízko již hranice mezi bývalým protektorátem a územím nazývaným Olza Gebiet.

Základní myšlenkou tohoto plánu pravděpodobně bylo, že obyvatelstvo, které bude z města evakuovat především pěšky a neorganizovaně, bude usměrňováno do hlavních shromaždišť, odkud by bylo po krátké zastávce již organizovaně odsunováno do míst, v nichž by se podávala strava a poskytovala i ostatní potřebná péče a pravděpodobně prováděla i potřebná evidence. Odtud po celkovém uklidnění by již bylo možné postupně odesílat transporty do nakládací stanice a z ní buď přímo až do míst určení nebo (jak naznačuje připojené schéma) do vykládací stanice a z ní pak nejrychlejšími dopravními prostředky až do míst určených k přijetí evakuovaného obyvatelstva.

Toto pojetí organizace i způsobu provedení evakuace obyvatelstva z ohroženého nebo již napadeného města je vcelku správné. Nejasnou zůstává otázka, proč sklad odmršťovacích prostředků — jehož existence v plánu ukazuje na to, že bylo počítáno i s možností napadení bojovými chemickými látkami — byl zvolen až v tak velké vzdálenosti od evakuovaného města.

Rovněž tak v SSSR byla ve druhé světové válce prováděna rozsáhlá evakuace. V SSSR bylo nutno vedle civilního obyvatelstva evakuovat i průmyslová zařízení a velké počty dobytka, a to za velmi těžkých podmínek. Z beletrie je známo, že značná část průmyslového zařízení byla evakuována až na Ural, kde v těžkých podmínkách pak byla vlastně vybudována nová průmyslová základna pro výrobu bojové techniky.

Tyto příklady z druhé světové války, zejména pak příklady z Německa, ukazují, že evakuace přifrontového pásma již nebyla jediným druhem evakuace, nýbrž že bylo nutno evakuovat obyvatelstvo i z vnitřních území ohrožených vzdušnými útoky.

V současné době se zavedením zbraní hromadného ničení do výzbroje armád se požadavky na provedení evakuace zvětšily a podmínky, za kterých bude nutno evakuaci provádět, podstatně ztížily. Okolnosti, které ve srovnání s minulými válkami tyto podmínky ztížily a požadavky zvětšily, záleží především v tom, že

1. nepřítel zamýšlí zahájit válku s překvapením hromadným úderem všech prostředků vzdušného napadení na důležitá komunikační, hospodářská a politická centra, po němž bude vzápětí následovat útok pozemních sil;

2. nepřítel při tomto úderu bude masově používat zbraní hromadného ničení, proti jejichž ničivým účinkům jsou současné možnosti ochrany obyvatelstva, zařízení nebo jiných důležitých kolektivů velmi omezené;

3. vlivem pozemních a podzemních výbuchů dojde k značnému radioaktivnímu zamoření rozsáhlých území.

Tyto tři okolnosti, které až dosud neexistovaly v žádné předchozí válce, budou mít především vliv na podmínky pro evakuaci v současné době, jakož i na rozsah a způsob jejího provedení. Z jejich podrobného rozboru nutně vyplývá, že ve srovnání s minulostí na provedení evakuace bude v příští válce vymezena nepatrně krátká doba, kterou lze odhadovat na hodiny, nejvýše desítky hodin, ale v žádném případě ne na několik měsíců, jak ještě v minulé válce měla na provedení evakuace například Francie.

Z těchto a dalších okolností pak vyplývá i to, že evakuaci nebude možno omezit jen na přifrontové pásmo (v našem případě pohraničí). Mají-li být splněny požadované cíle, které jsou evakuaci sledovány, bude nutno

kromě evakuace z tohoto pásma provádět i evakuaci v hlubokém týlu, a to z měst a blízkého okolí těch objektů, které by pro svůj význam mohly být cílem vzdušného napadení nepřítele, zejména atomovými zbraněmi.

Zahájení války s překvapením má vliv na provedení evakuace i v tom, že by společně s ní nutně probíhala i mobilisace záložníků a dále pak i přesun pracovních sil z méně důležitých výrobních odvětví do odvětví důležitých z hlediska potřeb vedení války. Současné provádění těchto opatření nese s sebou nebezpečí, že by při ne dosti pevném řízení, nedostatečně promyšlené organizaci a při vzájemné neskloubenosti plánů docházelo k vzájemnému rušení. Hroživé následky, které by z nesprávného plánování a organizace evakuace, mobilisace a přesunu pracovních sil pro stát, zejména v počátečním období války vznikly, není třeba zdůrazňovat.

Na provedení evakuace v současných podmínkách vedení války má dále vliv ještě jeden, často opomíjený, ale velmi nebezpečný činitel. Je to psychologický stav obyvatelstva, které je ohroženo a má být evakuováno. Orgány, které budou řídit a provádět evakuaci, musí vynaložit veškeré úsilí, aby obyvatelstvo nepropadlo panice. Jejich možnosti však již v době provádění evakuace budou silně omezené. Proto na vyloučení tohoto nebezpečí musí být především pamatováno již při zpracovávání plánů evakuace, tj. předem, vhodným způsobem vyloučit všechny kritické momenty, které by mohly paniku vyvolat. Poznatky získané při evakuaci bombardovaných německých měst ukazují, že v těch případech, kdy obyvatelstvo podlehovalo panice, byly ztráty mnohem vyšší než v případech, kdy k panice nedošlo. Zároveň je třeba si uvědomit, že by podmínky pro vznik paniky byly v příští válce mnohem příhodnější, než kdykoli v minulosti. I v tomto případě je nutno poukázat na těsnou souvislost evakuace s mobilisací a s přesunem pracovních sil, neboť panický útěk obyvatelstva by se nutně projevil především na těchto dvou opatřeních.

Z toho, co bylo uvedeno, vyplývá, že v příští válce nepůjde již jen o jeden druh evakuace, nýbrž o celou řadu evakuačních opatření, odlišných co do místa, rozsahu a času provedení. Rovněž požadavek a nutnost zabezpečit jejich úspěšné naplánování a provedení vyžaduje, aby evakuace byla rozdělena do několika skupin a ty byly připravovány podle specifických podmínek a vlivů, zejména podle těch, které si provedení evakuace vynucují. Jako odpovídající lze volit toto rozdělení:

- evakuace pohraničního pásma;
- evakuace velkých měst a oblastí v okolí důležitých objektů, které by pro svůj význam mohly být cílem atomového napadení;
- evakuace měst a objektů, které byly silně rozrušeny atomovými údery nepřítele,
- evakuace oblastí ohrožených radioaktivním mrakem po pozemním (podzemním) výbuchu atomových zbraní nebo v kterých již k zamoření došlo;
- evakuace oblastí ohrožených různými sekundárními ničivými účinky.

Evakuaci pohraničního pásma dnes již není možno v žádném případě považovat za hlavní druh evakuace, i když význam jejího provedení nelze v žádném případě podceňovat.

Při zběžném posouzení může vzniknout dojem, že organizační zásady tohoto druhu evakuace ve srovnání s organizací a způsobem provádění po-

dobných evakuací uskutečňovaných v minulosti zůstaly prakticky nezměněny, tj. že obyvatelstvo bude nutno nejdříve shromáždit a odvést. Je však třeba si uvědomit, že dnes mnoho činitelů provedení této evakuace ztěžuje. Nejzávažnější z nich je nesporně — bereme-li v úvahu možnost překvapivého napadení státu — nedostatek času k jejímu provedení. Dalším neméně významným činitelem je ta okolnost, že za současných podmínek a způsobů vedení války nebude již stačit evakuovat jen území do hloubky 10 až 15 km, nýbrž nejméně do hloubky druhého pásma obrany. Rovněž tak nutno mít na zřeteli, že nepřítel zahájí hned po hromadném úderu prostředky vzdušného napadení nebo ještě v době jeho provádění na jednotlivých směrech útok pozemními silami. Nelze tedy počítat s tím, že by nepřátelská vojska zůstala ještě po zahájení války určitou dobu na místě s čarou dotyku přibližně na státních hranicích a že by této doby bylo možno využít ještě k provedení evakuace. Z této skutečnosti vyplývá i další nepříznivý důsledek, tj. že provádění evakuace bude od samého začátku ztěžováno bojovou činností nepřítele a že také z tohoto důvodu bude existovat nebezpečí vzniku paniky mnohem více než kdykoli v minulosti. Tato hlediska je proto třeba při přípravě a plánování evakuace pohraničního pásma brát v úvahu především a při zpracovávání plánu evakuace hledat takové způsoby a formy řešení, které by jejich škodlivý vliv co nejvíce snížily.

Tak např. nedostatek času na provedení evakuace bude nutno řešit tím způsobem, že část obyvatelstva, zejména děti a přestárlé nebo jinak práce neschopné osoby, kterých nebude možno využít k práci při budování obranných objektů, bude nutno evakuovat předem, a to již v době zvýšeného mezinárodního napětí nebo při získání takových zpráv, podle nichž by bylo možno usuzovat na nebezpečí překvapivého zahájení války. Kromě odsunu těchto osob bude výhodné podporovat dobrovolnou evakuaci rodinných příslušníků těch osob, které jsou i nadále v době evakuace vázány pracovními, brannými nebo jinými úkoly na místě.

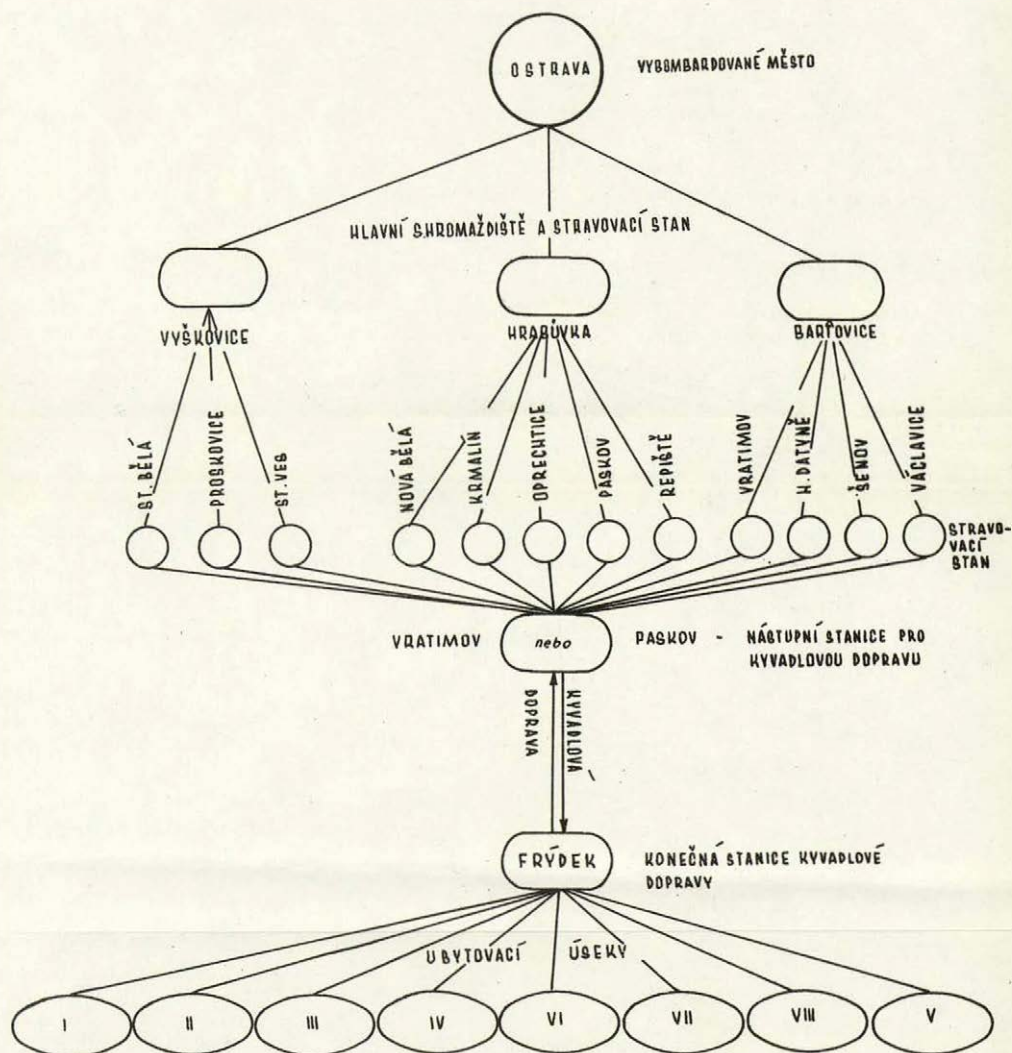
Rovněž nutno souhlasit s návrhem, aby evakuace pohraničního pásma byla prováděna po směrech, tj. aby především bylo evakuováno obyvatelstvo z území ležících na důležitých operačních směrech.

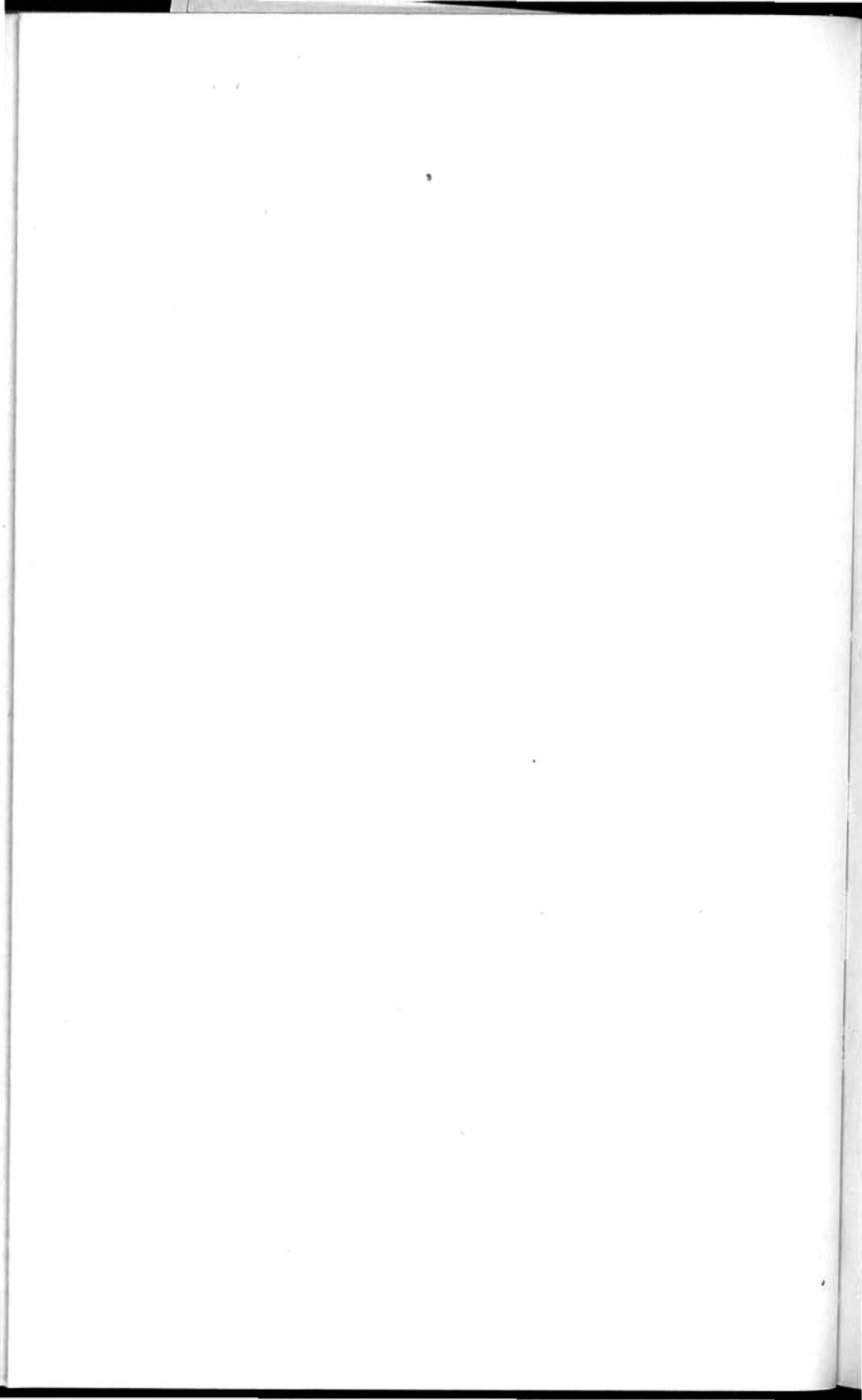
Z organizačních opatření lze pro zkrácení průběhu evakuace uvažovat o takovém uspořádání, kde by místo několika málo sběrných středisek obyvatelstva byla vytvořena široká síť sběrných středisek organisovaných podél odsunových komunikací, čímž by odpadly všechny zbytečné přesuny. Tím by bylo nejen usnadněno provedení evakuace, nýbrž i sníženo nebezpečí vzniku paniky, neboť obyvatelstvo by bylo shromažďováno v menších celcích a na několika místech. Při shromáždění velkého počtu lidí na malém prostoru je vždy nebezpečí vzniku paniky mnohem větší než v případech opačných. Současně s tím by bylo sníženo nebezpečí vzdušných útoků a i při jejich provedení by byly ztráty nejmenší.

Vážnou otázkou zůstává evakuace dobytka. Domnívám se, že i v tomto případě bude nutno zachovávat obdobnou organisaci jako při evakuaci obyvatelstva, tj. z jednotlivých osad odhánět dobytek ve stádech do blízkosti odsunových cest a postupně odsunovat. Současně s tím provádět na místě a v širokém měřítku odporážení dobytka a konservaci masa, jakož i využívat soustředění dobytka k zásobování vojsk a civilního obyvatelstva masem.

SCHEMA - A

PŘÍLOHA 1

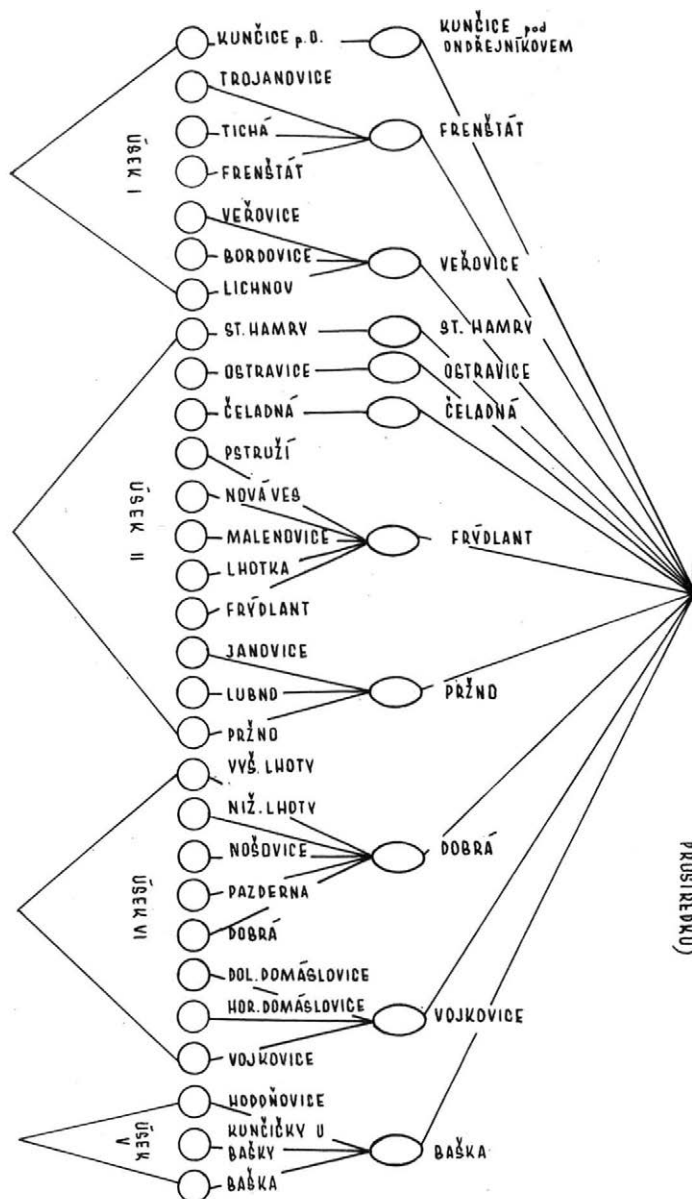

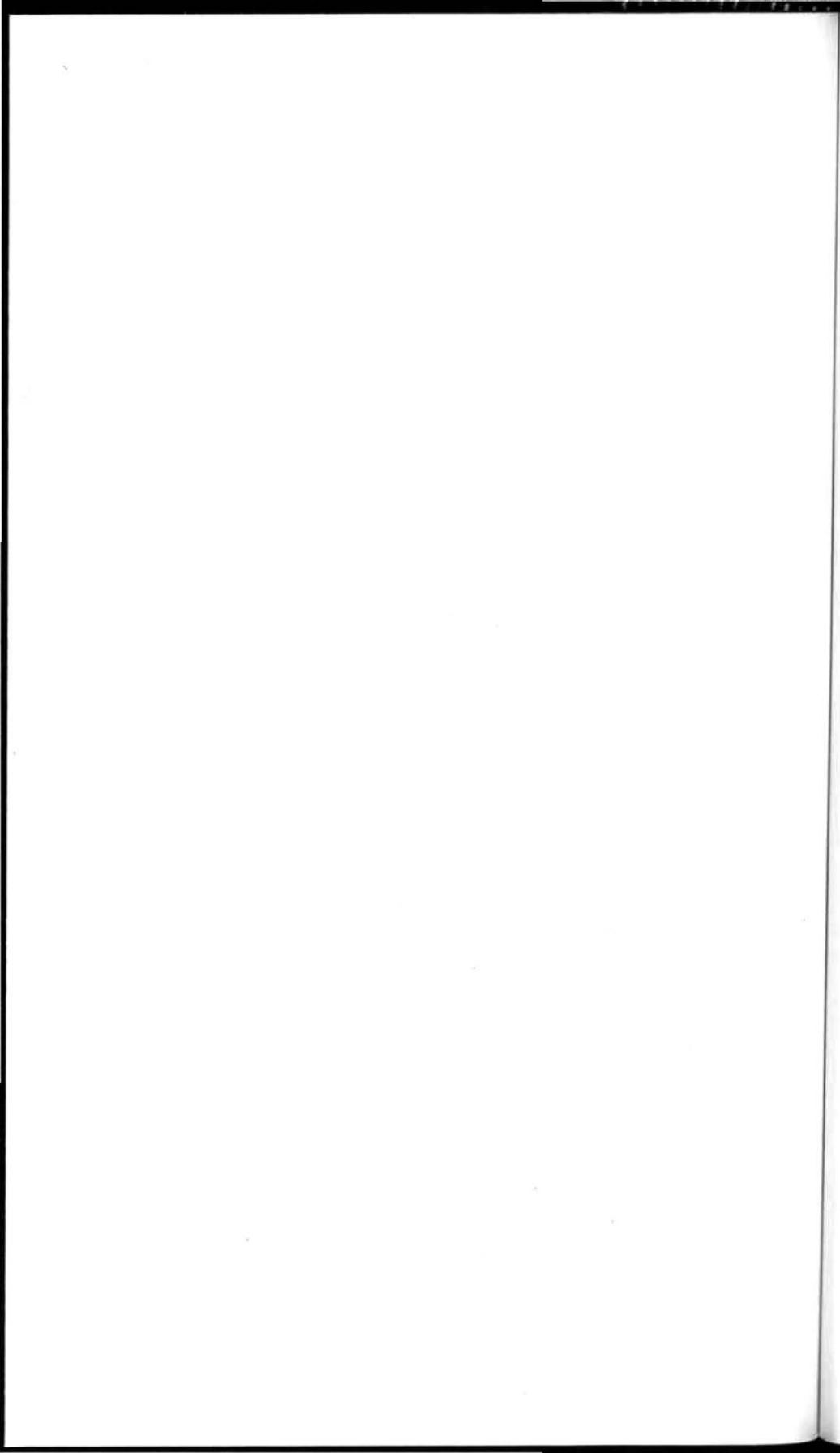

SCHEMA-B

DŘESUNŮ DRAHOU

FRÝDEK
MÍSTEK (SKLAD ASANAČNÍCH
PROSTŘEDKŮ)

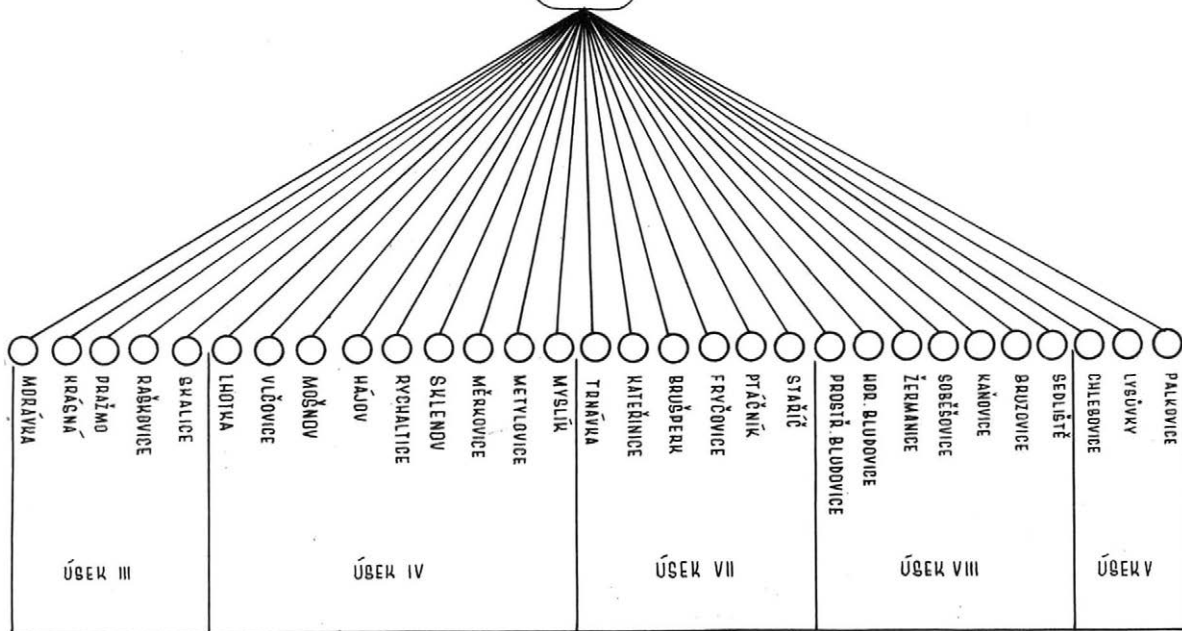

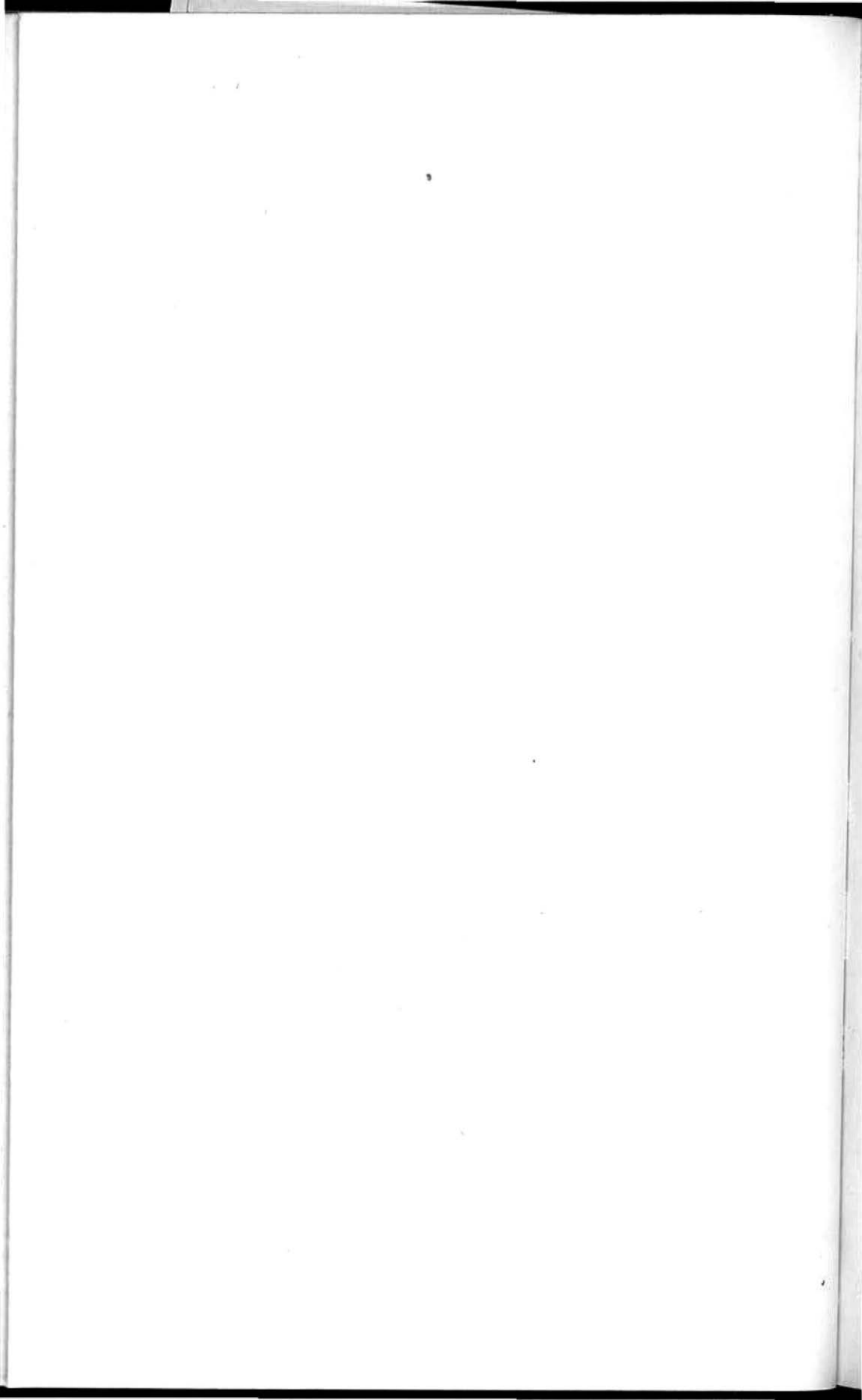
SCHEMA-C

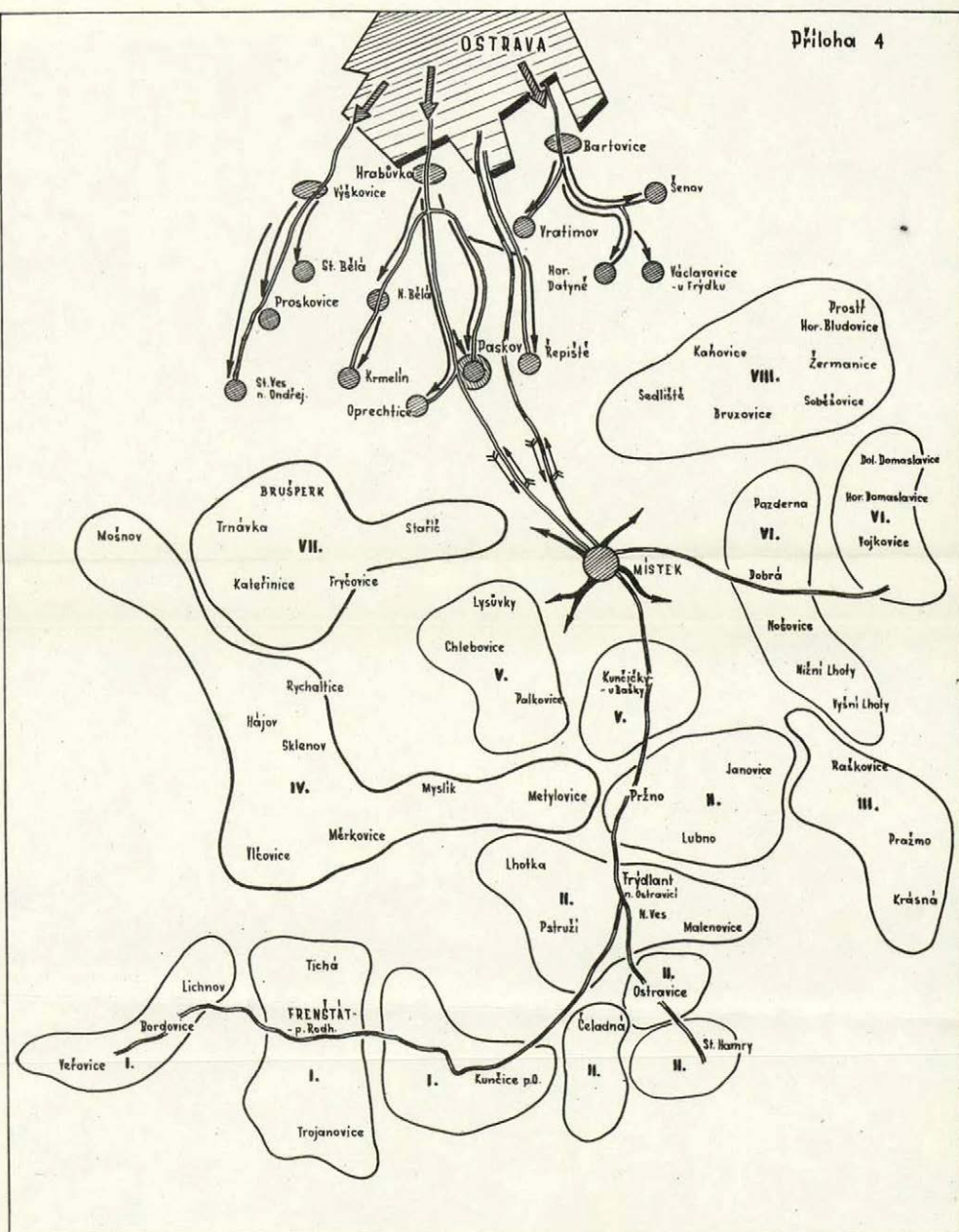
PŘÍLOHA 3

SELEDŮ PŘESUNŮ PO DSE (AUTV)

FRÝDEK

V současné době je možno se setkat s názory, že evakuaci pohraničního pásma nebude možno provést z toho důvodu, že nebude čas, a kromě toho také proto, že všech prostředků a sil bude nutno využít pro přesuny vojsk a pro další úkoly spojené se zaujímáním obrany v pohraničním pásmu. Názory ne zcela správné, neboť nelze opomíjet tu skutečnost, že právě obyvatelstvo, které nebylo organisovaně odsunováno, podléhalo panice, evakovalo se samo a způsobilo v nejednom případě zatrasení komunikací a silně ztěžovalo a mnohde přímo znemožnilo na určitou dobu jakékoli pohyby vojsk. Právě tento příklad je často uváděn v souvislosti s prvními porážkami francouzské armády.

Cílem evakuace velkých měst a oblastí ležících v blízkosti důležitých objektů, o kterých lze předpokládat, že by se vzhledem na svůj význam mohly stát již v prvních hodinách války cílem útoku atomovými zbraněmi nepřítele, je vyvést velkou část obyvatelstva, které není zapojeno do výroby, dále různá zařízení a unikátní předměty, jakož i nejdůležitější orgány státní moci a správy do prostorů z hlediska vedení války bezvýznamných a uchránit je tak před zničením.¹

Tento druh evakuace nebyl až na případy evakuace některých německých měst v druhé polovině minulé války (od roku 1943, kdy nálety západních mocností byly podstatně zintenzivněny), v žádné minulé válce prováděn. Tuto evakuaci si vynucuje především prudký rozvoj prostředků vzdušného napadení, které umožňují nepříteli v současné době napadnout zbraněmi hromadného ničení, zejména atomovými, všechny důležité cíle téměř v neomezené vzdálenosti od fronty. Není pochyb, že jedním z prvních cílů tohoto napadení budou velká města, kde lze především plně využít všech ničivých účinků atomových zbraní.

Vzhledem k tomu, že za současných možností prakticky nelze ve městech vybudovat počet úkrytů s odolností, která by zabezpečovala ochranu převážné části obyvatelstva proti ničivým účinkům atomových zbraní, a se zřetelem na obrovské ztráty na životech, které by po napadení velkého města atomovými zbraněmi vznikly, je třeba v každém případě považovat tento druh evakuace nejen co do významu, ale i co do provedení za nejdůležitější, nejrozsáhlejší a také nejsložitější ze všech druhů evakuací.

Velký rozsah této evakuace záleží v tom, že při ní bude nutno odsunovat daleko větší počty obyvatelstva než při kterékoli jiné evakuaci. Vezmeme-li v úvahu názory teoretiků, prakticky všech západních států, kteří tvrdí, že z nejvíce ohrožených měst bude nutno odsunovat 50 a více procent počtu obyvatelstva, znamenalo by to, že by v ČSR, bereme-li v úvahu 12 až 16 nejdůležitějších měst, bylo třeba evakuovat asi okolo jednoho milionu až jednoho milionu dvou set tisíc osob, vedle celé řady nejrůznějších zařízení a nejdůležitějších mocenských a správních orgánů.

Složitost provedení této evakuace pak je v tom, že počítá-li se dnes všeobecně, že příští válka bude zahájena překvapivým a hromadným úderem ze vzduchu, znamená to, že má-li tato evakuace splnit své poslání, musí být nutně provedena ještě v míru. Každé jiné řešení by bylo opožděné a znamenalo by statisíce mrtvých, raněných a zasažených osob

¹ Podrobnější poznatky o tomto druhu evakuace jsou uvedeny v 2. čísle VM z roku 1957 v článku „Některé poznatky a závěry z provádění protivzdušné ochrany měst a závodů v druhé světové válce“.

v několika málo prvních hodinách války. Z toho vyplývá, že vedle mobilisace a jiných závažných opatření, prováděných okamžitě při zjištění prvních náznaků nebezpečí války, musí být ihned započat i tento druh evakuace.

Nejdůležitějším údobím provádění této evakuace je odsun obyvatelstva z města za okruh ničivých účinků atomové pumy předpokládané ráže. Poloměr tohoto okruhu a řada jiných potřebných údajů pro přípravu evakuace vyplyne z výsledků cílových analys jednotlivých měst.² Pro úspěšné splnění úkolů v tomto období musí být vyvinuto veškeré úsilí a snaha, aby obyvatelstvo podléhající evakuaci opustilo během jedné hodiny, maximálně tří hodin město. Tento úkol nelze řešit jinak než tím, že obyvatelstvo bude opouštět město z okrajových čtvrtí pěšky a z vnitřních částí města za využití všech druhů dopravních prostředků nejkratšími, předem určenými a vyznačenými cestami. Za bezpečnostním okruhem města pak bude nutno v blízkosti odsunových cest zřizovat celou širokou síť shromaždišť, odkud by bylo možno evakuované obyvatelstvo již organisovaně, jak pěšky, tak i dopravními prostředky odsunovat dále, až do míst určených k jeho přijetí. Tato shromaždiště bude třeba vybavit a organisovat tak, aby v nich bylo možné poskytnout nejnutnější ubytování, stravování i lékařskou péči té části obyvatelstva, které nebude možno ihned odsunovat dále.

Jen těžko lze předpokládat, že by tuto evakuaci bylo možno řešit tím způsobem, že by nejdříve došlo ke shromáždění obyvatelstva podle určitých územních nebo správních celků a potom teprve k jeho postupnému odsunování. Tento způsob není možný nejen pro nebezpečí v prodlení, nýbrž i proto, že by tímto opatřením byly tím více vytvářeny podmínky pro vypuknutí paniky, které i tak jsou ve velkých městech zvláště výhodné.

Vzhledem k důležitosti a složitosti této evakuace by bylo účelné uvážit, do jaké míry a do jakých podrobností by mělo být obyvatelstvo již nyní v míru v rámci civilní obrany seznámeno s organizací evakuačních opatření a jakým způsobem by mělo být cvičeno a školen v jejím provádění.

Evakuaci měst a objektů, které byly silně narušeny atomovými údery nepřítel, bude nutno připravovat na obdobných principech jako předcházející. Tu je však třeba si uvědomit, že při této evakuaci budou tvořit vysoké procento odsunovaných raněné a zamořené osoby vyžadující zvláštní péče, kterou jim však orgány pověřené organisováním a prováděním evakuace nebudou moci svými prostředky poskytnout. Proto tato evakuace musí nutně být jen jednou ze součástí celého komplexu opatření organisovaných k odstranění následků atomového napadení. Náзор na organizaci a celý systém odstraňování následků napadení atomovými zbraněmi ve velkých městech vzhledem na organizaci systému civilní obrany jsem se pokusil popsat v 1. čísle VM z roku 1957 v článku „Ochrana měst a závodů z hlediska používání AZ“.

Evakuace oblastí ohrožených radioaktivním mrakem po pozemním (podzemním) výbuchu atomových zbraní nebo již zamořených, v minulých válkách rovněž neexistovala. Její provádění si vynucuje ta okolnost, že není možné ponechat obyvatelstvo delší dobu

² VM čís. 5/1956 „Cílová analysa měst z hlediska použití AZ“.

v prostorech zamořených radioaktivním prachem, nemá-li dojít k ohrožení jeho zdraví a životů.

Charakteristickým pro tento druh evakuace je to, že ji nelze předem připravovat ani stanovit její rozsah. Tuto evakuaci bude nutno provádět na různých prostorech a v různém časovém období teprve podle konkrétních podmínek, které si její provedení vynutí. Jsou to zejména

- místo a čas podzemního nebo pozemního výbuchu atomových zbraní,
- směry a rychlost větrů v daném prostoru v době výbuchu i po něm jak v přízemních výškách, tak i ve výškách až 10 000 m,
- rozsah zamořeného území a hustota obyvatelstva v něm.

I když nemožnost předvídat tyto podmínky dovoluje v míru provést přípravu a naplňování této evakuace, je třeba alespoň vytvářet takové podmínky, které by její provádění co nejvíce usnadnily. Mezi ně patří především dobře organizovaný systém stanic a stanovišť, na kterých by byly zaznamenávány a vyhodnocovány údaje o výbuších atomových zbraní. Na základě těchto údajů by pak mělo být současně prováděno jak pozorování a zaznamenávání postupu radioaktivního mraku, tak i podrobný a konkrétní radiální průzkum a vytyčování zamořeného území. Celý tento systém, zaměřený jak na určování prostorů ohrož. postupem radioaktivního mraku, tak i na zjištění a vytyčení území již zamořeného, musí být vybaven vysoko výkonnými pojítky a musí těsně spolupracovat se systémem hlášené služby. To bude nutno zabezpečit, aby obyvatelstvo mohlo být včas varováno a mohla být učiněna nejnutnější opatření k ochraně proti zamoření, např. aby příslušné orgány mohly včas a operativně organisovat odsun obyvatelstva, dobytka, popř. i potravin do neohrožených prostorů.

Evakuace oblastí ohrožených různými sekundárními ničivými účinky se týká především omezeného počtu oblastí v povodí řek, na nichž jsou vybudovány přehrady s velkým obsahem vodních nádrží. Tento druh evakuace je co do provedení i co do rozsahu ve srovnání s ostatními uvedenými druhy evakuací nejméně obtížný a nejjednodušší. Jde v principu o vyvedení obyvatelstva a různých zařízení z oblastí ohrožených vodní vlnou, kdyby došlo k zničení tělesa přehrady. Tyto evakuace lze považovat za místní akce, které nebudou vážným problémem, a nebudou tedy klást velké nároky ani na přípravu, ani na vlastní provedení.

Závěrem bych chtěl ještě jednou zdůraznit specifické podmínky ČSR pro přípravu a plánování evakuace a nutnost vzájemné skloubenosti všech připravovaných evakuačních opatření s ostatními opatřeními plánovanými k zabezpečení státu pro případ nenadálého napadení. Každá nesrovnalost a polovičatá připravenost evakuačních opatření může později velmi vážně a negativně ovlivnit provádění všech opatření organisovaných z hlediska obrany státu v počátečním období války.